

A Youth Society in Ordu During The National Struggle Period: İnkılâb-ı İçtimaî Club

Çağlayan Altay^{1,a,*}, Olcay Kahraman^{2,b}

¹Social Science Institute, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

²Department of History, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 06/01/2025

Accepted: 14/03/2025

ABSTRACT

The first attempts at associationism and national organization in the Ottoman Empire took place among minority groups at the beginning of the 19th century. Undoubtedly, the idea of nationalism spread by the French Revolution played a significant role in this process. In response to the separatist activities of minorities, Ottoman statesmen embraced the idea of Ottomanism and tried to keep nationalist ideas under control until the Second Constitutional Era. With the collapse of the Ottomanism policy and the gradual independence of minority groups, the ideology of Turkism, which had begun to emerge in Anatolia after the Second Constitutional Era, came to the forefront. The events following World War I and the occupation of Anatolia by the Allied Powers led to the emergence of the National Struggle, and various national youth organizations were established across different regions of Anatolia to support this movement. Within this context, the subject of this study, the İnkılâb-ı İçtimaî Club, was founded in 1919 in Ordu. The club, which emerged to support the National Struggle, was established by the owner of *Güneş* newspaper and teacher İsmail Hakkı Bey, along with a group of patriots. İsmail Hakkı Bey raised awareness among the youth of Ordu against the separatist activities of the Pontic gangs and organized them to resist these activities. The primary objective of the club was to inform the public and unite them around national sentiments.

Keywords: National Struggle, Youth Organizations, Ordu Province, İnkılâb-ı İçtimaî Club

Milli Mücadele Döneminde Ordu'da Bir Gençlik Cemiyeti: İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Öz

Osmanlı Devleti'nde ilk cemiyetçilik ve milli örgütlenme girişimleri 19. yüzyılın başlarında azınlık unsurlar arasında cereyan etmiştir. Bunda hiç şüphesiz Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik fikri etkili olmuştur. Azınlıkların bölücü faaliyetlerine karşı Osmanlılık fikrine sarılan devlet adamları II. Meşrutiyet dönemine kadar ulusçu fikirleri kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Osmanlılık politikasının çökmesi ve azınlık unsurlarının bağımsızlıklarını kazanmaya başlamaları ile II. Meşrutiyet sonrası Anadolu'da filizlenmeye başlayan Türkçülük fikri ön plana çıkmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası gelişen olaylar ve Anadolu'nun İtilaf Devletlerince işgali Milli Mücadeleyi ortaya çıkarmış ve Milli Mücadeleye destek olmak amacıyla Anadolu'nun farklı bölgelerinde milli gençlik örgütleri teşkilatlanmıştır. Bu bağlamda çalışmaya konu olan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü 1919 yılında Ordu'da kurulmuştur. Milli Mücadeleye destek amacıyla ortaya çıkan kulüp, Güneş gazetesi sahibi ve öğretmen İsmail Hakkı Bey ile bir grup vatanperver tarafından kurulmuştur. İsmail Hakkı Bey, Pontusçu çetelerin ayrılıkçı faaliyetlerine karşı Ordu gençleri bilinçlendirmiş ve bu faaliyetlere karşı örgütlemiştir. Kulübün kuruluş amacı halkı bilinçlendirmek ve milli duygular çevresinde birleştirmek olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, gençlik örgütleri, Ordu İli, İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

^a Cglynaltay9@gmail.com

^b [ORCID: 0009-0009-1181-8901](https://orcid.org/0009-0009-1181-8901)

^a Olcaykahraman0103@gmail.com

^b [ORCID: 0000-0001-7320-6403](https://orcid.org/0000-0001-7320-6403)

How to Cite: Altay, Ç, Kahraman, O (2025) A Youth Society in Ordu During The National Struggle Period: İnkılâb-ı İçtimaî Club, CUJOSS, 49(1): 1-9

Giriş

19. yüzyılın başlarında Avrupalı Devletler Viyana Kongresi'nde bir araya gelerek "Şark Meselesi" politikasını gündeme getirmişlerdir. Osmanlı Devleti'ni bölmeyi amaçlayan bu politikanın arka planını ise siyasi ve iktisadi meseleler oluşturmuştur. Stratejik konumu nedeniyle güçlü bir Türk Devleti varlığının yerinde küçük ve kontrol edilebilir devletlerin olması büyük güçlerin işlerini kolaylaştırıcaktır. Bu siyasi sebepleri de içerisine alan asıl önemli mesele sanayi devrimini gerçekleştiren Avrupa'nın ham madde ve pazar arayışlarının merkezinde olmasıdır. Avrupa'nın, aleyhinde yürüttüğü politikaları yakından takip eden Osmanlı Devleti dış siyasasını "denge politikası" ile uzun yıllar yürütmeye çalışmıştır. Ancak 20. yüzyılda kolonyalist güçlerin artan sömürgecilik faaliyetleri sebebiyle hedef haline gelen Osmanlı'nın yaklaşmakta olan Birinci Dünya Savaşı'na denge diplomasisi ile çözüm bulması imkânsız hale gelmiştir. Netice itibarıyla 1914'ün sonlarına doğru Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na girmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Ruslar ile mücadele ettiği ve ağır kayıplar verdiği cephe Kafkas Cephesi'dir. Savaşın başlamasından sonra Ruslar, Karadeniz kıyılarını özellikle Doğu Karadeniz kıyılarını bombardımana tutmuştur. Bu strateji ile Trabzon limanı üzerinden 3. Ordu'ya yapılacak yardımlara da engel olmaya çalışmıştır. Karadeniz sahillerine yönelik Rus bombardımanı halkı göçe zorlarken Ermeni ve Pontus terörüne de zemin hazırlamıştır (Öksüz ve Usta, 2014: 28). Bilhassa Trabzon'un bir liman kenti ve Doğu Anadolu'ya gidecek askeri sevkiyatlar için bir ikmal bölgesi olması sebebiyle Kafkas Cephesi açıldıktan kısa bir süre sonra Rusya'nın hedefi Trabzon'u işgal etmek olmuştur (Sadık, 2024: 134).

Rusların Trabzon'u yoğun bombardımana tutması bölge ahalisinin çevredeki görece güvenli bölgelere göç etmelerine sebep olmuştur. Rus ordusu ise göç eden ahaliyi takip ederek sığındıkları bölgeleri de bombalamaya başlamıştır (Bal, 2011: 545-550). Trabzon Vilayeti'ne bağlı olan Ordu kazası da tıpkı Trabzon ve diğer Karadeniz sahilleri gibi bu durumdan nasibini almıştır. Rusların Trabzon'u işgali üzerine Trabzon Valiliği, Ordu'ya taşınmak zorunda kalmıştır. Vali Cemal Azmi Bey, 1916-1918 yılları arasında görevini Ordu'da sürdürmüştür. Trabzon Vilayeti'nin merkezi durumuna gelen Ordu'ya çok sayıda muhacir gelmesi üzerine nüfus üç katına çıkmıştır. (Çapa, 2023: 211).

Ordu'da uzunca yıllar yaşamış ve çeşitli görevlerde bulunmuş Fevzi Güvemli anılarında 1916 yılında yaşanan Rus bombardımanı ile ilgili pek çok bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre Ruslar Ordu'ya sabahın erken saatlerinde on beşten fazla gemi ile çıkartma yapmış, insanlar evlerini kilitleyip ya Boztepe olarak bilinen dağlık alana ya da derelere doğru sığınmışlardır. Güvemli, bombardımanla şehrin farklı kısımlarında dumanların yükseldiğini ve öğleden sonra da Rus kuvvetlerinin şehir merkezine çıktığını belirtmiştir. Ruslar şehre çıkarma yaptıktan sonra kentin polis karakolunu yakmış, postane ve banka kasalarını kırmış, mağazaları talan etmiştir (Güvemli, 1996: 32-36)

İşgal edilen bölgelerde insanlar önce Rize ve Trabzon'a geçmişler, bu bölgeler de işgal edilince muhacirler önce Giresun'a sonra Ordu'ya ardından da Samsun'a göç etmişlerdir. Göç alan yerlerin sakinleri ise bu durumdan rahatsız olup kendileri için daha güvenli yerler aramaya başlamışlardır (Tekir, 2016: 54-57). Böylece göçler yeni göçleri doğurmuş, göçler sebebiyle yaşanan bu hareketliğin sonucu 20 Şubat 1917 yılındaki tahriratta ortaya konmuştur. Tahrirata göre Ordu, Giresun ve Tirebolu'da 80 bini aşkın muhacir yer değiştirmiştir. Yaşanan göçler sebebiyle işe sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Ordu'nun mülki yetkililerinin dâhiliye nezaretine gönderdiği telgrafa göre Ordu'dan Tirebolu'ya kadar uzanan bölgede bir dirhem ne un ne buğday ne de mısır kalmıştır (Çebi, 2006: 23-27).

Ordu ve çevresindeki sıkıntılar devam ederken Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile Trabzon merkezli bir Pontus Devleti'nin kurulması fikri ortaya çıkmış ve bu sebeple Rumların Karadeniz'de örgütlenmesi için çeşitli çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmaların başında Amasya metropoliti Germanos ve Trabzon metropoliti Hrisantos vardır. Germanos silahlı mücadele ile ilgili çalışmalar yaparken Hrisantos ise uluslararası arenada Pontus meselesini tanıtmayı ve bu konudaki haklılıklarını ispatlamaya çalışmıştır (Biber, 2020: 421).

Ermeniler, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup taraflarına uygulanacak olan yaptırımların görüşülmesi için toplanan Paris Barış Konferansı'na göndermiş oldukları muhtıradan kendilerine bırakılmasını istedikleri topraklara Karadeniz bölgesini de dâhil etmişlerdir (Usta, 2011: 974). Karadeniz'de bir Pontus Devleti kurmak isteyen Rum ahali bu duruma engel olmak için kendilerine Trabzon Metropoliti Hrisantos'u temsilci seçerek Paris Barış Konferansı'na göndermişlerdir. Bu konferansa katılan Hrisantos'un sunduğu rapora göre Trabzon vilayeti, Amasya ve Sinop sancaklarının tamamı ile Kastamonu ve Sivas'ın bir kısmının Pontus bölgesi olduğu, bu bölgede 850 bine yakın Rum ahalinin bulunduğu ve bu nüfus ile bölgede muhtar bir Rum devletine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır (Gökçen, 2019: 1-13).

Trabzon Metropoliti Hrisantos'un beynelmil çalışmaları devam ederken Amasya Metropoliti Germanos'un yürütmüş olduğu ve başını çektiği silahlı mücadelenin temelleri Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının hemen ardından Samsun'a bağlı Bafra ilçesinde Rumların çeteleşmesiyle başlamıştır. Çeteleşen Rumlar bölgede yaşayan Müslümanlara karşı zulümlerini arttırmış, köyleri basıp insanların mallarını yağmalamış ve insanları katletmişlerdir. Milli Mücadele süreci bu yağmalamalar ve zulümler yaşanırken başlamış ve devam etmiştir. Tedhiş ve zulümler öyle bir hal almıştır ki Dâhiliye Vekili Fethi Bey Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada 1919 ile 1921 yılları arasında Karadeniz'de yakılan ve yağmalanan evlerin sayısının 3300 civarında olduğunu belirtmiştir (Palabıyık-Bozkuş, 2011: 117-118).

Rum çeteleri bu süre zarfında sadece bölgedeki köyleri basıp yağmalayıp yakmakla kalmamışlar Müslüman Türk ahaliye de zulmetmişlerdir. Yol kesip soygunlar tertiplemiş ve canice insanları katletmişlerdir. Örneğin; Ünye-Trabzon

karayolunun kesilmesi suretiyle 27 Mayıs 1920 yılında soygun gerçekleştirmişler, aynı günlerde Ünye ilçesine bağlı olan Ağudere köyünde ve yine Mesudiye ilçesi sınırları içerisinde bulunan Çavdar'da iki cinayet ve yaralama suçları Rum çeteler tarafından gerçekleştirilmiştir (Kılıç, 1993: 61-62).

Ülkenin ve özelde Ordu bölgesinin içinde bulunduğu bu sancılı süreçte Türk gençleri, ülkenin çıkarlarını savunmayı, işgallere karşı tepki göstermeyi, halkı işgallere karşı bilinçlendirmeyi, mitingler düzenlemeyi, düzenledikleri mitinglere halkın katılımını sağlamayı amaçlamışlardır

Gençler bu çalışmaların yanı sıra yıllardır süren savaşlar sebebiyle fakrüzaruret içerisinde olan halka ve çeşitli kuruluşlara yardım etmek amacıyla spor müsabakaları, müsamereler ve tiyatro faaliyetleri de gerçekleştirmişlerdir. Gençler İstiklal Mücadelesi döneminde bahsedilen faaliyetleri planlı bir şekilde yürütmek için örgütlenmişlerdir. İhtiyat Zabıtları Cemiyeti, İnebolu Gençler Mahfeli, Kastamonu Gençler Kulübü, Çankırı Gençler Mahfeli, Çerkeş Gençler Mahfeli, Tosya Gençler Kulübü, Bolu Gençler Birliği gibi ülkenin pek çok yerinde gençlerin bir araya geldikleri yapılar oluşturmuşlardır. Anadolu'daki milli hareket ise gençlerin örgütlenmelerini teşvik ederek her türlü desteği sağlamıştır (Sarıhan, 2004: 16). Bu yapılardan biri de çalışmanın temelini oluşturan ve Ordu'da kurulan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübüdür.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gençlik Yapılanmaları

Avrupa'da gençlik örgütlenmelerine bakıldığında ilk örnek olarak Almanya verilebilir. Almanya 19. yüzyılda dünyaya hâkim olan güçlü ülkeler arasına girmek istemiştir. Bu isteğini gerçekleştirmek için önce güçlü bir ordu kurmuş, kurduğu bu orduyu da gençler ve milletle desteklemiştir. Bu desteklerin neticesinde Almanya'da ordu millet anlayışı ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın başlarında Almanya'da oluşturulan Fazilet Birlikleri 20. yüzyılın başlarında yani Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllarda "Kaiserlich Deutsche Jugendwehr" adıyla anılan gençlik teşkilatlarına dönüşmüştür. İzci ya da diğer adıyla keşşaf kulüpleri olarak anılan bu teşkilatlar vasıtasıyla Alman gençlere vatan sevgisi aşılanmış, beden eğitimi dersleri verilmiş, spor faaliyetleri ve askeri eğitimler düzenlenmiştir (Balçioğlu, 1999: 139; Avcı, 2024: 180).

Osmanlı'da ilk milli gençlik dernekleri II. Meşrutiyet yıllarında ortaya çıkmıştır. Meşrutiyet'in getirdiği anayasal güvenceler örgütlenmeyi kolaylaştırırken gençlik örgütlerinin de birbiri ardına ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Almanya'da kurulan bu yarı askeri gençlik teşkilatları ve bu teşkilatların faaliyetleri, II. Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından da benimsenmiştir. İttihat ve Terakki'nin yan kolları şeklinde zuhur eden genç dernekleri vatan savunması için paramiliter nitelikte örgütlenmiştir (Aktar, 1985: 522; Toprak, 1985: 531).

Önemli bir gençlik teşkilatlanması olan ve İngiliz General Robert Baden Powell tarafından İngiltere'de 1908 yılında kurulan izcilik teşkilatı kısa sürede birçok ülkeye

yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde okullar ve bağımsız derneklerce cılız şekilde yürütülen izcilik faaliyetlerine II. Meşrutiyet sonrası ağırlık vermiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra başlayan ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam eden savaşlar sebebiyle izci kulüplerinin tıpkı Almanya'da ki gibi paramiliter bir yapıda olması için çaba gösterilmiş ve gelişimi sağlanmıştır (Taşkesenlioğlu, 2009: 104-106).

Ülke gençliğini yarı askeri nitelikli gençlik örgütleriyle savaşa hazır tutmayı amaçlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1913 yılında kurulan Türk Gücü Cemiyeti'ni desteklemiştir. Türk Gücü Cemiyeti, Türk Gençlerinin zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırılmasını, bedensel ve fiziksel olarak güç sahibi olmasını ve askeri kondisyona sahip olmasını amaçlıyordu. Türk Gücü Cemiyeti, 1914 yılında yerini Osmanlı Genç Dernekleri'ne bırakmış ve 1916 yılında ise bu yapı Osmanlı Genç Dernekleri adını almıştır. (Balçioğlu, 1992: 139; Taşkesenlioğlu, 2009: 105).

Osmanlı idarecileri, Almanya'da gençlik örgütleri organizasyonunda görev almış Alman subay Emanuel von Hoff'u Osmanlı Genç Dernekleri'ni (OGD) tesis etmek için İstanbul'a davet etmiştir. Osmanlı Genç Dernekleri'nin amacının küçük yaştaki çocukları askerliğe hazırlamak olmadığı vurgulanarak ailelerin olası tepkilerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Derneğin kuruluş amacında ise milli savunmayı güçlendirecek, beden ve zihnen gürbüz ve dinç gençler yetiştirilmesi, vatan ve millet sevgisine sahip bir gençlik inşası olarak belirtilmiştir. (Başkutlu, 2023: 85-90) Osmanlı Devleti'ndeki 12 ila 17 yaşları arasındaki her gencin katılmak zorunda olduğu Osmanlı Genç Dernekleri'nin sayısı kurulduğu 14 Haziran 1916'dan 1917'ye kadarki süreçte 700'ü aşmıştır. Derneğin kısa sürede sayısının bu denli artmasında Osmanlı Genç Dernekleri adı ile haftalık olarak çıkardıkları derginin de etkisi büyüktür ((Balçioğlu, 1999: 140). Ancak Genç Dernekleri'nde çeşitli alanlarda uygulama sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunları sıralayacak olursak; (Sarıman, 2000: 462-466).

- Gençlere eğitim yaptıracak subayların savaşlarda görevli olmaları sebebiyle subayların yerine muallimler görevlendirilmesi,
- Genç Dernekleri'nde eğitimlerin 12 yaşındaki çocuklara kadar yayılmaya çalışılması,
- Gençlerin askeri talimler için askeri merkezlere getirilmesi sebebiyle çiftçilik işlerinin aksaması,
- Fabrikada çalışan gençlerin bu eğitimler sebebiyle işlerini aksatmaları sebebiyle hem gençlerin hem de işverenlerin bu durumdan rahatsız olması,
- İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Genç Dernekleri üzerinde otorite kurma çabası şeklinde sıralanabilir.

Derneğin karşılaştığı bu sorunlar ve Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılması sonucunda etkinliği azalmıştır. (Balçioğlu, 1999: 140-141).

Osmanlı Devleti'nde Türk Gücü ve Osmanlı Genç Dernekleri gibi yarı askeri cemiyetlerin yanı sıra bilimsel çalışmalar yürütmeye çalışan, milliyetçilik fikriyle ilgili toplumu bilinçlendirmeyi amaçlayan cemiyetler de kurulmuştur. Bu cemiyetler, Osmanlı Devleti'nin çok uluslu bir yapıya sahip olması ve dönemin padişahı II.

Abdülhamit'in milliyetçilik fikrine tepkiyle yaklaşarak ulusçu fikirleri kontrol altında tutmaya çalışması nedeniyle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra varlık gösterebilmişlerdir (Akyüz, 1986:201).

II. Abdülhamit'in kontrol altında tutmaya çalıştığı milliyetçi fikirler Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlıklar arasında 1800'lü yılların başlarında ortaya çıkmış, Rumlar tarafından Filik-i Eterya ve Etnik-i Eterya; II. Meşrutiyet sonrası Araplar tarafından Ahail-ül-Arabi, Kürtler tarafından Hivi, Yahudiler tarafından Makabi, Arnavutlar tarafından Başkım adlı cemiyetler kurulmuştur (Ölçekçi, 2020: 668).

Azınlıkların söz konusu ulusçu faaliyetlerine karşı Osmanlı Devleti'nde Osmanlılık fikri devlet politikası olarak kabul edilmişti. Ancak bu fikrin başarılı olamayacağını anlayan idareciler, Anadolu'da gelişen Türkçülük fikrini benimsemeye başlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası oluşan fikri özgürlük alanı ve Balkan Harpleri sonrasında Türkçülük faaliyetleri ivme kazanmıştır. Bu çerçevede Türkçü yapılanmalar içerisinde de gençlere yönelik faaliyetler yürütülmüştür.

Türk milliyetçiliğini ön planda tutan cemiyetlerin ilki olan Türk Derneği 1908 yılında Yusuf Akçura'nın öncülüğünde Veled Çelebi, Necip Âsım, Ahmet Hikmet, Mehmet Emin, Raif Fuat, Ispartalı Hakkı gibi Türkolog ve Türkçü isimler tarafından kurulmuştur (Gazioğlu, 2018: 283). Amaçları arasında dilde sadeleşme olan bu derneğin yayın organı 1909 yılından 1910 yılına kadar toplam yedi sayı çıkarılabilen Türk Derneği Dergisi olmuştur. Bu dergide Türkçenin sadeleştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmış, Osmanlı Türkçesinde Vurgu, Dilimiz, Sultan Veled'in Türkçe Şiirleri, Âşık Paşa gibi makaleler yayınlanarak Türkçeye hizmet edilmeye çalışılmıştır (Yıldızlı, 2015: 455-456). Ancak dernek içerisindeki dilde sadeleşme ile ilgili tartışmalar, dernekte önemli katkısı olan aydınların İstanbul dışına çıkmaları ve Türk Ocağı Derneği'nin kurulması ve üyelerin bu büyük oluşuma üye olmak istemeleri gibi sebeplerle Türk Derneği 1912 yılında kapanmıştır.

Türkçülük hareketi için büyük önem arz eden bir diğer önemli teşekkül Türk Yurdu Cemiyeti olmuştur. Cemiyet 31 Ağustos 1911 tarihinde Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet (Müftüoğlu), Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzâde Ali, Dr. Akil Muhtar (Özden) ve Yusuf Akçura gibi Türkçü ideolojinin mühim isimleri tarafından kurulmuştur. Derneğin amacı üyelerden Mehmet Emin (Yurdakul) Bey'in önerisiyle Türk çocukları için bir pansiyon açmaktır. Bu amacın yanı sıra Türk Yurdu Derneği nizamnamesinin dördüncü maddesinde yer verdiği "Türklerin zekâ ve irfanca seviyelerinin yükselmesine varidat ve teşebbüs sahibi olmalarına hizmet etmek üzere bir gazete çıkaracaktır" cümlesi ile dernekten daha uzun ömürlü olan Türk Yurdu dergisini çıkarmıştır (Şahingöz, 1997: 36; Taşkesenlioğlu, 2007: 8).

25 Mart 1912 yılında kurulan Türk Ocağı ise Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyetlerinden sonra kurulup aynı Türkçü fikirleri ve Türk Milliyetçiliğini savunan üçüncü dernektir (Akyüz, 1986: 201). Tıbbiyeli gençlerin çalışmaları ve çağrılarını sonucunda dönemin Türkçü fikirleri

savunan aydınlarından, Mehmet Emin Bey (Yurdakul), Ahmet Ağaoğlu ve Dr. Fuat Sabit Türk Ocağı'nın resmi kurucuları olmuştur (Bozkurt, 2015: 151). 1913 yılında yayınlanan ocağın tüzüğüne göre Türk Milletini sosyal, kültürel, iktisadi konularda bilgilendirmek, bu konularda Türk milletinin ve dilinin gelişimini sağlamak Türk Ocağı'nın amaçları olarak belirtilmiştir (Taşdemir, 2004: 248). Türk Ocakları'nın sosyal ve kültürel faaliyetlerinin içerisinde en fazla ehemmiyet verilen hususlardan birisi kütüphaneler kurmak olmuştur. Bu kütüphaneler vasıtasıyla Türk Milleti'nin kendini fark etmesi ve kendisine olan inancını yeniden kazanması amaçlanmıştır (Aslan ve Tansü, 2020: 805).

Ülke genelinde kurulan paramiliter Türk Gücü Derneği, Osmanlı Genç Derneği ve Türkçülük ideolojisi ile kurulan Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti ile Türk Ocakları'nın yanı sıra Milli Mücadele'ye destek vermek için bölgesel olarak kurulan gençlik örgütleri de bulunmaktadır. Bu dernekler Milli Mücadele'yi halka anlatmak, maddi ve manevi buhranda olan millete yardım etmek, gerektiğinde silahlı mücadeleye katılmak, askeri geri hizmetlerin aksamadan devamlılığını sağlamak gibi gerek sosyal, gerek kültürel gerekse askeri pek çok alanda faaliyet göstermiştir (Sarıhan, 2004: 70-99).

Kastamonu Milli Mücadele yıllarında Doğu Cephesi ile Batı Cephesi arasındaki sevkıyatın yapıldığı, İstanbul'dan kaçırılan ve Sovyet Rusya'dan elde edilen mühimmatın bir kısmının geçirildiği, İnebolu'dan Kastamonu'ya oradan önce Çankırı ardından da Ankara'ya uzanan İstiklal yolu ile önemli bir yere sahip olmuştur (Özlu, 2019: 157-166). İnebolu Milli Mücadele Döneminde vatanperverlerin İstanbul'dan Anadolu'ya geçişlerinde ve savaş malzemelerinin Anadolu'ya taşınmasında ilk durak olması sebebiyle en önemli şehirlerden biri olmuştur. Bu durum İnebolu'da hareketli ve duyarlı bir ortamı da beraberinde getirmiştir. Bu şartlar altında 27 Temmuz 1919 tarihinde teşkilatlanan İnebolu Gençler Mahfeli Milli Mücadele sürecinde Anadolu'da kurulan ilk gençlik teşkilatı olarak diğer yörelerde kurulacak olan gençlik teşekkülleri içinde bir örnek olmuştur. 1923 yılına gelindiğinde İnebolu Gençlik Mahfeli, İnebolu Türk Ocakları'na dönüştürülmüştür (Sarıhan, 2004: 84-85; Yılmaz, 2023: 129-131).

Kastamonu'nun hareketli ve duyarlı ortamında gençlik yapılanmaları birbiri ardına ortaya çıkmıştır. Memurlar, gençler ve vatana millete faydalı olmayı isteyen milli şura sahip insanlardan oluşan Kastamonu Gençler Kulübü 1920 yılında kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır (Sarıhan, 2004: 87-88). Kastamonu Gençler Mahfeli (Kulübü) 22 Eylül 1922 yılında kulübün sadece gençlerden müteşekkil olmaması gerektiğini vurgulayarak isim değişikliğine gitmiş ve Memleket Yurdu ismini alarak yeni bir yapıya dönüşmüştür (Taşkesenlioğlu, 2007: 151).

Kastamonu'ya yakın olan Çankırı'da da gençler örgütlenmişler ve 5 Mayıs 1920'de Çankırı Gençler Mahfeli ve 12 Temmuz 1920'de de Çerkeş Gençler Mahfeli kurulmuştur (Büyüktolu, 2024: 137). Kulüpler bünyesinde müzik, spor çalışmaları yapılarak gençlerin gelişimi sağlanmaya çalışılmış ve çevredeki ahalinin de kültürel

olarak aydınlatılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. İzcilik faaliyetleri de yürüterek geziler düzenleyen kulüp İnebolu - Ankara arasındaki İstiklal yolu üzerinde bulunduğu için askeri ikmal çalışmalarında da yer almışlardır (Sarıhan, 2004: 94-95; Taşkesenlioğlu, 2007: 151-153).

Yukarıda bahsettiğimiz bölgelerin dışında Bolu, Konya, Mersin, Adana, Elazığ, Samsun gibi yurdun çok farklı bölgelerinde gençler örgütlenmişler ve Milli Mücadele'ye yoğun şekilde destek vermişlerdir. Bunu kimi zaman sanatsal faaliyetler, kimi zaman spor faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirirken kimi zaman da bizzat Milli Mücadele'nin sevk ve idaresinde aktif rol alarak yürütmüşlerdir.

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Diğer adıyla Ordu Toplumsal Devrim Derneği olarak teşekkül eden kulübün kuruluş sürecinde etkin rol alan kişi Garipoğlu İsmail Hakkı Beydir. İsmail Hakkı Bey, aynı zamanda 1919 yılında yayın hayatına başlayan ve Ordu'nun ilk gazetesi olan Güneş Gazetesi'nin de imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürüdür. Garipoğlu İsmail Hakkı Bey; ilköğretim müfettişi ve Ordu İdadisi'nde Türkçe Öğretmenliği yapmış ve bu süre zarfında Güneş Gazetesi'nde Milli Mücadele yanlısı yazıları ile toplumda milli bilinci uyandırmaya çalışmıştır. Bu çalışmalarında bilhassa gençlere ulaşmayı hedeflemiştir. İsmail Hakkı Bey Pontusçu çetelerin yaptığı faaliyetlere karşı Ordulu gençleri bilinçlendirmiş ve bu faaliyetlere karşı örgütlemiştir (Çebi, 2006: 24). Bu örgütlenme ile 1919 yılının başlarında İsmail Hakkı Bey öncülüğünde kurulan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü (Ordu Toplumsal Devrim Derneği) gençler mahfeli olarak adlandırdıkları yapıyı seçmişlerdir (Dizman, 2010: 46). Gençlik Mahfeli olarak anılan bu yapıda toplanan üyeler kültürel faaliyetler yürütmüş, gazete ve kitap okumuş, oynayacakları temsillerin provalarını yapmışlardır (Çapa, 2023: 215).

Kulübün üyelerinden olan Fevzi Güvemli "Bir Zamanlar Ordu" adlı hatıra kitabında İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü hakkında da bilgiler vermiştir. Güvemli, kulübün kuruluşuna arkadaşlarının evinde toplandıkları bir gecede karar verdiklerini ve kulübün tüzüğü'nün ortaokul öğretmeni olan arkadaşları tarafından kaleme alındığını belirtmiştir. Bu tüzüğe göre kulüp kasaba kadınlarını sosyal hayata hazırlamayı, güzel sanatları ve sporu halka sevdirmeyi, vatandaşlara okuma-yazma öğretmeyi, sahne hayatını geliştirmeyi ve de bilimsel konferanslar düzenlemeyi hedeflemiştir (Güvemli, 1996: 66).

Milli İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün bu hedefleri doğrultusunda attığı adımlardan biri de halkı bilinçlendirmek ve milli duygular çevresinde birleştirmektir. Bu amaç doğrultusunda "irşad heyetleri" (aydınlatma bilgilendirme kurulu) kurularak çeşitli toplantılar düzenlenmiştir (Dizman, 2010: 52). Bahsi geçen toplantılara ek olarak kulübün ileri gelen üyeleri ile kurucularından olan İsmail Hakkı Bey'in milli mücadele yanlısı yazıları Ordu'da yayınlanan dönemin gazetelerinde yer almıştır (Çapa, 2023: 215). Hem irşad heyetleri ile hem

de basın-yayın faaliyetleri ile halka Milli Mücadele'nin gerekçeleri anlatılmış ve halkın desteği sağlanmıştır.

Yukarıda da anlatıldığı üzere bu süreçte Milli Mücadeleye halk tarafından önemli destek sağlanmıştır. Örneğin; İsmail Hakkı Bey bir eğitimci olarak şehirde bir kütüphanenin gerekliliğini düşünmüştür. Buna istinaden İsmail Hakkı Bey'in 1920 yılında öncülüğünü yaptığı çalışmalar ile İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün faaliyetleri sonucunda halktan yardım toplanarak Ordu'da ilk kütüphane açılmıştır. İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü içerisinde küçük bir odadan ibaret olan bu kütüphane; ders kitapları ve bulunabilen sınırlı sayıdaki edebi ürünlerle ve kısıtlı imkânlarla faaliyete geçmiştir (Dizman, 2010: 51).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü tarafından kurulan bu kütüphane ilgi eksikliğinden dolayı gelişmemiş ve eldeki kitapların da zayı olacağı konusunda endişelere neden olmuştur. Kütüphanenin içinde bulunduğu bu durum dönemin basınında da ele alınmıştır (Çebi, 2001: 30). Güneş Mecmuası'nda yayınlanan bir yazıya göre İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün kuruluşunda aktif rol aldığı bu kütüphanenin yeteri kadar ilgi ve alaka görmemesinin Ordu'da yaşayan aydın çevreler için üzücü bir durum olduğu vurgulanmıştır. Bu bilim teşekkülünün zenginleştirilmesi gerektiği, herkesin yardımda bulunması gerekirken önemsenmediği ve var olan kitapların da ilgisizlikten kaybolup gittiği belirtilmiştir. Yine aynı yazıda bilim severlerin yardım ve bağışta bulunmaları halinde adlarının ve yardım miktarlarının mecmuada yayınlanacağı ve de bu yardımların kentin menfaatine olacağına vurgu yapılmıştır (Dizman, 2010: 56-57).

Eğitim faaliyetlerinin gelişmesi için çalışmalar yürüten İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü bu çalışmalarının yanı sıra milli duyguları ön plana çıkararak temsiller de düzenlemiştir. Kulüp tarafından düzenlenen bu temsiller halk tarafından büyük ilgi görmüş ve kulübün yaptığı bu temsil faaliyetleri maddi olarak desteklenmiştir (Çebi, 2006: 24). Nitekim Ordulu gençler gerçekleştirdikleri bu temsiller sonucunda elde ettikleri 1200 liralık bütçeyi Ordu şehrine matbaayı getirmek için kullanmışlardır. Çünkü bu tarihe kadar Ordu'da gazete ve mecmua basabilecek ebatta herhangi bir matbaa bulunmadığı için basın-yayın faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla yaklaşık bir buçuk günlük mesafedeki Giresun şehrine gidilmiştir. Bu meşakkatli süreç sebebiyle kulüp üyeleri Giresun'da bulunan Maroni Yusuf Accaç Efendi'ye ait düz baskı makinesi ve malzemelerini alarak Ordu'ya getirmişler ve matbaanın kurulmasını sağlamışlardır (Çebi, 2006: 24; Dizman, 2010: 52).

Kurulan bu matbaa Ordu İnkılâp Matbaası olarak bilinmektedir ve Ordu'nun ilk tam kapsamlı matbaasıdır. Matbaa 1925 yılına gelindiğinde Türk Ocağı'na devredilmiştir (Albayrak, 1994: 256). Takvimler 1930 yılını gösterdiğinde ise Tekâmül Gazetesi'nin sahibi tarafından alınan matbaaya Tekâmül Gazetesi adı verilmiş ve 1935'den sonra ismi Gürses Basımevi olarak basın-yayın hayatına devam etmiştir (Çebi, 2000: 347).

Ordulu gençler İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü bünyesinde toplum yararına faaliyetlerde de bulunmuşlar ve bu bağlamda 1921 yılında şehirde faaliyet gösteren hastanenin yetersizliğinden dolayı eksiklerinin

tamamlanması amacıyla bir yardım kampanyası tertip etmişler ve 1200 lira para toplamışlardır (Dizman, 2010: 55). Ayrıca dönemin Ordu Mutasarrıfı Ahmed Faik Günday'ın da hatıralarında yer aldığı üzere, kulübün üyeleri Ünye'de "milli uyanış" adlı piyesi oynamışlar ve buradan elde edilen geliri de Ünye'deki okulların eksiklerinin giderilmesi için bağışlamışlardır (Beyoğlu, 2019: 408).

Tiyatro ve piyes temsillerinde milli duyguları ön plana çıkaran kulübün gençleri, oyunlarda Rum çetelerinin ihanetlerine de yer vermişler ve bu durum şehirdeki Rum metropoliteni rahatsız etmiştir. Rum metropoliti ve avanesi tarafından zaman zaman tehditlere de maruz kalan gençler mücadelelerinden geri adım atmamışlardır. Rum çetelerinin olası pusularına karşı da bilinçli ve tedbirli hareket etmişlerdir (Çebi, 2000: 346).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün üyeleri Milli Mücadeleyi destekleyen ve halkı bilinçlendirmeye çalışan basın-yayın faaliyetlerinde bulunmuşlar ve Ordu'da Güneş, Bucak, Ordu Bucak, Muvaffakiyet-i Milliye ve Azim gazetelerinde yazılar yazmışlardır. Ancak bu basın-yayın faaliyetlerinin gerçekleştirildiği süreçte çeşitli ve kişisel anlaşmazlıklar çıkmış, bu anlaşmazlıklar nedeniyle kulüp içerisinde üyeler ikiye bölünmüştür (Çebi, 2000: 346). Yaşanan bu anlaşmazlıklar sonucu kulübün kurucularından ve ileri gelen üyelerinden oluşan bir grup kulüpten istifa ederek ayrılmışlardır. Bu durum kulübün Ordu şehrindeki etkinliğini yitirmesine sebep olmuştur (Dizman, 2010: 56).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün İdare Heyeti üyelerinden Garipoğlu İsmail Hakkı, Mehmet Rifat (Ataoğlu), Ordu Rüştüyesi Beden Eğitimi Öğretmeni Hafız Ahmet ve Mahmut Tevfik (İşbakan) tarafından 15 Mayıs 1922 yılında Güneş Mecmuası'nda yayınlanan beyanatta kulüp üyeliğinden istifa ettiklerini ve bu sebeple bundan sonra kulüple ilgili maddi ve manevi herhangi bir sorumluluklarının bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Kulüp tüzüğüne göre yeniden seçim yapılması gerektiğini genel kurula hatırlatmışlardır (Çebi, 2000: 346).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nde yaşanan bu üye ayrılışlarına kulübün yetersiz şartları da eklenince kulüp eski canlılığını yitirmiştir. Yaşanan bu sıkıntıların yanı sıra valiliğinde kulübün ismini sakıncalı bulması ile birlikte kulübün gençlik mahfeli diye anılan binasındaki tabelası kaldırılmış ve kulüp kapatılmıştır. Ancak İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü bünyesinden iki farklı kulüp daha çıkmış ve bu kulüpler hem sanat hem de spor faaliyetlerini birlikte etkin bir şekilde yürütmüşlerdir.

Fevzi Güvemli anılarında bu olayı şu şekilde anlatmaktadır:

"Kulübün biz kurucuları ki Ali Hamdi'yi hatırlayabiliyorum-yalnız gaz lambasının ışığında ancak iki üç toplantı yapabildik ki o da bir sonuca varılamayan tartışmalarla geçti. Bir gün valilik karıştı bu işe, 'İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü ne demek?' Bu ad bir sınırsızlık taşıyor muydu? Evet devletin tuttuğu sosyal düzenden taşkın bir amaç düşünülemezdi bizler için, valilik de bunu takdir ediyordu ama... İyisi mi bir başka ad koymalıydı. Derhal tabelayı indirdik yerinden. Sonrası... ? Bu hikâyede böylece bitti. Aradan çok geçmedi, belki bir hafta sonra Ali Hamdi

ve ben anlaştık. Hazır bina vardı ya, burada bir spor kulübü açabilirdik pekâlâ! Kısa bir süre sonra eskisinin yerine yeni bir tabela astık: Ordu İdman Yurdu." (Güvemli, 1996: 67).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün kapanmasının ardından aralarında Fevzi Güvemli gibi kulübün eski üyelerinin de arasında bulunduğu bir grup tarafından Ordu İdman Yurdu Spor Kulübü kurulmuştur. Bu kulüp ilk başlarda güreş, koşu, boks ve denizcilik gibi spor faaliyetlerini programına almış olsa da en fazla faaliyetin olduğu ve kulübün ağırlık verdiği spor dalı futbol olmuştur (Güvemli, 1996: 66-68). Ordu İdman Yurdu spor faaliyetlerinin yanı sıra tiyatro çalışmalarında da bulunmuştur (Çebi, 2000: 353). Bu çalışmaların planlı, disiplinli bir şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bunun için kulüp bünyesinde temsil kolu oluşturulmuş, başına da Hüseyin Fevzi Güvemli getirilmiştir (Güvemli, 1996: 70).

Tiyatro faaliyetleri kulüp ve kulübün bünyesindeki temsil kolu tarafından çok ciddiye alınmıştır. Öyle ki kostümler ve sahne dekorları ile Ordu'daki tiyatro kültürüne büyük katkılarda bulunmuştur. Kulübün gerçekleştirdiği bu temsillere Ordu Basını'nda da yer verilmiştir. Örneğin İdman Yurdu Kulübü'nün vereceği bir müsamere ile ilgili 21 Mayıs 1925 tarihli Muvaffakiyet-i Milliye gazetesinin haberine göre:

"Şehir halkı için 28'inci Perşembe günü bekâra ve 29'uncu Cuma günü hanımefendilere İdman Yurdu tarafından bir müsamere verileceği istihbar kılınmıştır. Sarf edilen fedakârlığa ve uzun zamandan beri yapılan istihbarata (hazırlıklara) nazaran teşrif edecek zevatin zevk ve heyecan dolu bir gün yaşayacaklarına şüphe edilmez. Memlekete spor hayatını yükseltmek dolayısıyla müstakbel nesli dinç ve sağlam olarak yetiştirmek emeliyle bin türlü mahrumiyet içinde çalışan gençleri teşvik etmek borçtur. Fedakâr halkımızın bu müstesna müsamereye seve seve iştirak edeceklerinden eminiz." (Çebi, 2000: 353).

Ordu İdman Yurdu Kulübü'nün yanı sıra İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nden ayrılan Güneş Mecmuasının sahibi ve pek çok gazetede başyazarlık yapan Garipoğlu İsmail Hakkı Bey ve Mehmet Rifat Bey, Şükrü Haydar, Hafız Mehmet ve Mahmut Tevfik tarafından da Gençlik Yükselme Birliği kurulmuştur. Gençlik Yükselme Birliği'nin kurulduğu 1923 yılında Milli Mücadele zaferle sonuçlanmış ve yeni kurulan bu gençlik örgütü ülkenin kültürel ve sportif çalışmalarla kalkınması için başlattıkları hareketlerine durmaksızın devam etmişlerdir. Gençlik Yükselme Birliği, İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün bir grup eski üyesi tarafından kurulduğu için sahip olduğu milli ruh ve tutum bu dernekte de mevcuttur (Çebi, 2000: 347; Dizman, 2010: 59).

Gençlik Yükselme Birliği, derneğin binasına Birlik Mahfeli adını vermiştir. Birlik Mahfeli'nde toplanan gençler İstanbul'dan gelen gazete ve ajansları burada okumuş, sonrasında okunan bu gazeteleri, ajansları, yerel yayınları ve Anadolu Ajansı bültenlerini mahfelin kitaplığında toplamışlardır. Bu kitaplığa ev sahipliği yapan mahfel aynı zamanda derneğin toplantı merkezi olarak da kullanılmıştır. Öyle ki Gençlik Yükselme Birliği'ne şehrin gençlerinin yanı sıra kentin önde gelen tüccarları da üye olmuş, bu tüccarlar akşam vakitlerinde mahfelde düzenlenen toplantılara katılmışlardır (Çapa, 2023: 215).

Tıpkı İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü gibi Gençlik Yükselme Birliği de kentte piyesler ve müsamereler düzenlemiştir. Bu tiyatro faaliyetlerinde yer alan birçok öğretmen aynı zamanda derneğin sportif faaliyetlerine de katılmış ve bir amatör futbol takımı kurmuşlardır. Ordu İdman Yurdu futbol takımı formalarında siyah-beyaz, Gençlik Yükselme Birliği ise kırmızı beyaz renkleri tercih etmiştir (Çapa, 2023: 215). 9 Haziran 1924 tarihinde Ordu İdman Yurdu ile Gençlik Yükselme Birliği'nin futbol takımları arasında bir müsabaka düzenlenmiş ve bu müsabaka kentte büyük ilgi görmüştür. Bu müsabaka ile ilgili haberler Muvaffakiyeti Milliye gazetesinde yer almıştır (Çebi, 2000: 348).

13 Eylül 1924 yılında Erzurum Pasinler merkezli çok yıkıcı bir deprem meydana gelmiştir. Deprem haberini Gazi Mustafa Kemal Paşa "Gazi'nin Sonbahar Gezileri" olarak adlandırılan programı çerçevesinde Trabzon'da iken almıştır. Bu gezi programını iptal ederek depremin yaşanmış olduğu bölgeyi ziyaret etmek istemiştir. Gazi'nin Trabzon'da bulunduğu esnada kentte otomobilin olmayışı ve Trabzon-Erzurum arasındaki yolların ulaşımaya elverişsiz olması sebebiyle Erzurum'a yapılacak ziyaret Samsun üzerinden planlanmıştır (Aydın ve Ergün, 2018: 152-153). Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum ziyareti için Ankara'dan Samsun'a arabaların gelişi beklenirken Ulu Önder Trabzon'dan önce Rize'ye ardından da Giresun ve Ordu'ya ziyaretler düzenlemiştir. Mustafa Kemal Paşa Ordu

ziyaretini 19 Eylül 1924 tarihinde gerçekleştirmiştir. Gazi Ordu gezisi sırasında dönemin Belediye Başkanı Furtunzade Yusuf Bey'den kent hakkında bilgiler almış, Ordu İdman Yurdu Spor Kulübü'nü, İhtiyat Zabitleri Kulübü'nü ziyaret etmiştir. Mustafa Kemal Paşa Ordu'yu gezerken şehir merkezinde bir bataklığı görmüş, buranın vatandaşlar için zararlı olacağını belirtmiş ve belediye başkanından bu meseleyi çözmesini istemiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözlerini emir telakki eden kent halkı ve bilhassa Ordulu gençler belediyenin bataklığı kurutma çalışmalarına katılmışlardır. Bu çalışmalar gündüz ve gece durmaksızın devam etmiş ve Ordulular bir kent meydanına kavuşmuştur (Çebi, 2000: 352). Ayrıca Erzurum depremine katkıda bulunmak üzere Türkiye'nin dört bir yanında yardımlar organize edilirken Ordu şehrinde yapılan çağrılar sonucunda 1000 lira toplanmış ve deprem bölgesine gönderilmiştir (Aydın ve Ergün, 2018: 161). Gazi'nin Ordu ziyareti sırasında Gençlik Yükselme Birliği Mustafa Kemal Paşa'yı derneklerine davet etmişlerdir. Bu davet üzerine bu derneği de ziyaret etmiş olan Ulu Önder bölgedeki tüm gençlerin tek çatı altında toplanmasının daha faydalı olacağını belirterek Türk Ocakları'nı işaret etmiştir. Bunun üzerine Gençlik Yükselme Birliği üyesi gençler derneği kapatılarak 1925 yılında Ordu'da şubesi açılan Türk Ocağı'na üye olmuşlardır (Çebi, 2000: 250).

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Eylül 1924 tarihli Ordu ziyaretinden bir kare. (Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün internet sayfasından alınmıştır).

Sonuç

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü İstiklal Mücadelesi'nin başladığı 1919 yılında kurulmuştur. Kulüp toplumu aydınlatmak için pek çok alanda çalışma yapmıştır. Milli Mücadele gençliği, tüm yurttaki olduğu gibi vatanın kurtarılması ve bağımsızlığın tesisi için Ordu'da da çok çaba sarf etmiştir.

Ordu'da uzunca yıllar bir arada yaşayan Rumlar ve Türkler özellikle Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra yol ayrımına gelmişlerdir. Rumların Pontus Devleti kurma hayali sebebiyle Pontusçu Rum çetelerin yağma, talan ve kıyım gibi zalimce hareketlerinden ötürü bu iki millet iki azılı düşmana dönüşmüştür. Bu sırada Ordulu gençler Güneş gazetesi sahibi ve başyazarı Garipoğlu İsmail Hakkı Bey'in etrafında toplanmış ve bir kulüp kurarak daha bilinçli, düzenli ve planlı olarak çalışmaya başlamışlardır. İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün üyesi olan bu gençler heyetler kurmuş, halka ulaşmaya çalışmış ve insanları İstiklal Mücadelesi ile ilgili bilgilendirmişlerdir. "Vatan Yahut Silistre" gibi milli duyguları zühür ettirecek tiyatro oyunlarını halkla buluşturarak milli bilinci uyandırmaya çalışmışlardır.

20. yüzyıl başlarında tüm yurttaki olduğu gibi Ordu'da da okur-yazar oranı düşük olduğu için kulübün üyesi gençler bu duruma çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bu çalışmalar doğrultusunda Ordu'nun ilk kütüphanesini kulübün bünyesinde ve kulüp binasında açmışlardır. Yine Ordu'da basın-yayın faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için Ordu'ya ilk matbaayı da İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü üyesi gençler oynadıkları oyunların parasıyla satın alarak getirmişlerdir.

Kentin tiyatro, spor ve müzik gibi kültürel faaliyetlerle iç içe olmasını sağlayan ve Ordu'nun ilk cemiyeti olan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü kendinden sonra kurulacak olan derneklere, kulüplere ve cemiyetlere çalışmalarıyla adeta yol gösterici olmuştur. Ordulu gençler Milli Mücadele döneminde İnkılâb-ı İçtimaî Kulübünde yarattıkları milli duyguları ve şuuru bu kulübün kapanmasından sonra da farklı kulüpler altında devam ettirmişlerdir. Ayrıca oynadıkları temsiller neticesinde oluşan tiyatro kültürü de Ordu Tiyatrosu'nun temelini oluşturmuştur.

Müsamerelere, spor faaliyetlerine kısacası kültürel çalışmalara devam eden Ordulu gençler bu çalışmaların yanı sıra kentin imar faaliyetlerinde gönüllü olarak çalışmışlardır. Bunun en güzel örneği Gazi Mustafa Kemal'in 1924 yılında Ordu'ya gelişinde dikkat çektiği kentin ortasındaki halk sağlığını tehdit eden bataklık şehrin sakinleriyle birlikte geceli gündüzlü çalışarak kurutmalarıdır. Bu bataklığın kurutulmasıyla birlikte Orduluların Millet Düzü diye bildikleri ve Milli bayramların kutlandığı, futbol maçlarının yapıldığı kent meydanı şehre kazandırılmıştır.

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü ve ardılları neticesinde Ordulu gençler fikren ve bedenen gelişim göstermiştir. Gençlerin kendi gelişimlerinin yanı sıra teşkilatlanmaları ve bir çatı altında toplanmaları onları siyasi ve sosyal bir güç haline getirmiştir. Nitekim İstiklal Mücadelesi'nin kazanılmasında gençlerin dinamizmi ve inancı vatanın her ferdine ulaştırılmaya çalışılmış, Türk Milleti bu çabalarla zafere ulaşmıştır. Zaferin akabinde genç ülkenin ihtiyacı olan kalkınma hamleleri ve çalışma azmi yine gençlik yapılarının izlerini taşımıştır.

Extended Summary

The Ottoman Empire, as a multi-ethnic state, pursued policies throughout the 19th century aimed at maintaining this structure. However, both the nationalist ideas spread by the French Revolution and international pressures placed the empire in a difficult position. In this context, minority groups within the empire began to organize over time and initiated separatist uprisings. The first attempts at associationism and national organization in the Ottoman Empire emerged among minority groups in the early 19th century. The nationalism promoted by the French Revolution undoubtedly played a crucial role in this development. Additionally, the administrative crisis, external pressures, and military weaknesses of the Ottoman Empire encouraged the minorities. In response to the separatist activities of minorities, Ottoman statesmen embraced the idea of Ottomanism and tried to keep nationalist ideas under control until the Second Constitutional Era. However, the Ottoman Empire did not permit the organization of Muslim/Turkish groups. Intellectuals and young individuals opposing the Ottoman administration had to conduct their activities in secrecy. With the declaration of the Second Constitutional Era and the freedoms it brought, they were able to operate openly, leading to the emergence of many youth organizations during this period. The Committee of Union and Progress (CUP) even organized some of these youth movements. With the collapse of the Ottomanism policy and the growing independence of minority groups, the Turkist ideology that had begun to take root in Anatolia after the Second Constitutional Era gained prominence. The developments following World War I and the occupation of Anatolia by the Allied Powers gave rise to the National Struggle, leading to the establishment of various national youth organizations in different regions of Anatolia to support this cause. Among the national and paramilitary youth organizations established nationwide were the Turkish Power Association (*Türk Gücü Derneği*), the Ottoman Youth Association (*Osmanlı Genç Derneği*), and Turkist organizations such as the Turkish Association (*Türk Derneği*), the Turkish Homeland Society (*Türk Yurdu Cemiyeti*), and the Turkish Hearths (*Türk Ocakları*). Additionally, regional youth organizations such as the Inebolu Youth Society (*Inebolu Gençler Mahfeli*), the Kastamonu Youth Club (*Kastamonu Gençler Kulübü*), the Çankırı Youth Society (*Çankırı Gençler Mahfeli*), the Çerkeş Youth Society (*Çerkeş Gençler Mahfeli*), and the Tosya Youth Club (*Tosya Gençler Kulübü*) were established to support the National Struggle. These associations operated in various social, cultural, and military fields, such as informing the public about the National Struggle, providing assistance to the nation in economic and moral crises, participating in armed resistance when necessary, and ensuring the uninterrupted continuation of military logistical services. In this context, the İnkılâb-ı İçtimaî Club was founded in Ordu in 1919 by a group of patriots. The club, which emerged to support the National Struggle, was formed under the leadership of İsmail Hakkı Bey, the

owner of *Güneş* newspaper and a teacher, along with a group of patriots. İsmail Hakkı Bey raised awareness among the youth of Ordu regarding the separatist activities of the Pontic gangs and organized them to resist these activities. The primary objective of the club was to inform the public and unite them around national sentiments. The young members of the club contributed to the National Struggle by performing plays and theater productions that encouraged public support for the movement.

Keywords: National Struggle, Youth Organizations, Ordu Province, İnkılâb-ı İçtimaî Club

Kaynakça

- Aktar, Yücel (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gençlik. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 2, ss. 518-530.
- Akyüz, Kenan (1986). Türk Ocakları. Belleten 50, Sayı: 196, ss. 201-228.
- Albayrak, Hüseyin (1994). Trabzon Basın Tarihi. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret Yayınları.
- Aslan, C., ve Tansü Y. (2020). Kuruluşundan Kapanışına Kadar Bir Kültür Kurumu Olarak Türk Ocakları. Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences (JOSHAS), Sayı: 27, ss. 801-810.
- Avcı, Orhan (2024). Osmanlı Genç Dernekleri ve Cumhuriyet'e Mirası. Külliye ,Cilt: 5, Sayı: 1, ss. 185-203.
- Aydın, N., Ergün ,E. (2018). 1924 Erzurum Depremi ve Gazi Mustafa Kemal Paşa. Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 145-168.
- Bal, Mehmet Akif (2011). Trabzon'un Rus Donanmasınca Bombardımanı ve Bombardımanın Trabzon'a Etkileri (1914-1916). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 81, ss. 545-576.
- Balcioglu, Mustafa (1992). Osmanlı Genç Dernekleri. Türk Kültürü, Sayı: 346, ss. 98-102.
- Balcioglu, Mustafa (1999). Osmanlı Genç Derneklerinden İnkılâp Gençleri Derneklerine. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 43, ss. 132-162.
- Başkutlu, Salih (2023). Genç Almanya Birliği 'Jungdeutschland-Bund'un (JDB) Yöneticilerinden Heinrich Leonhard Emanuel Von Hoff'un Osmanlı Devleti Bünyesindeki Faaliyetleri. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 16, ss. 77-108.
- Beyoğlu, Süleyman (2011). İki Devir Bir İnsan: Ahmet Faik Günday ve Hatıraları. İstanbul: Bengi Yayınları.
- Biber, Tuğba (2020). Milli Mücadele Döneminde "Pontusa Cumhuriyeti" Kurma Çabaları. Türk Dünyası Araştırmaları, Cilt: 124, Sayı: 245, ss. 421-434.
- Bozkurt, Celil (2015). Bursa Türk Ocağı Faaliyetleri (1913-1931). Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 214, ss. 149-186.
- Büyüktolu, Recep (2023). Millî Mücadele Döneminde Çankırı. Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923, Ed. Muzaffer Şeker ve Fatih And, 133-155. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, Cilt 5, ss.133-155.
- Çapa, Mesut (2023). Milli Mücadelede Döneminde Ordu. Milli Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, Cilt: 6, ss.209-238.
- Çebi, Sıtkı (2006). Ordu Basın Tarihi. Ordu: Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Çebi, Sıtkı (2001). Ordu Basını'nda Ordu. Ordu: Ordu Çevre Koruma Vakfı Kültür Yayınları.
- Çebi, Sıtkı (2000). Ordu Şehri Hakkında Derlemeler ve Hatıralar. Ordu: Orsev Yayınları.
- Dizman, İbrahim (2010). 20.Yüzyılda Ordu (1900-1999). Ordu: Ordu Belediyesi Yayınları.
- Gazioğlu, Duran Can (2018). Türk Derneği'nin Yeni Lisan Hareketine Katkıları İhmal Mi Edildi?. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 8, ss.281-297.
- Gökçen, Salim (2019). Millî Mücadele Döneminde Pontus Örgütü Ve Faaliyetleri. Pontus Meselesi . Ed. Okur M., Küçüker Y., Öksüz H., Trabzon, ss.1-13.
- Güvemli, Fevzi (1996). Bir Zamanlar Ordu. Düzenleyen İbrahim Dizman. Ordu: Orsev Yayınları.
- Kılıç, Fahri (1993). Milli Mücadele'de Pontus Rum Sorunu (1918-1923). (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Ölçekçi, Haluk (2020). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, Sayı: 4, ss. 664-690.
- Öksüz, H., Usta V. (2014). I.Dünya Savaşında Rus Donanmasının Trabzon ve Çevresini Bombalaması. Türkiyat Mecmuası, Cilt: 24, Sayı: 1, ss.25-51.
- Özlü, Hüsnü (2019). İstiklal Savaşında Bir Yol: İstiklal Yolu ve Kastamonu Bölgesindeki Lojistik Faaliyetlerin Değerlendirmesi. Savunma Bilimleri Dergisi Sayı: 36, ss. 155-181.
- Palabıyık, M., Bozkuş Y. (2011). Pontus Meselesi: Genel Bakış. Uluslararası Suçlar ve Tarih, Sayı:11, ss.77-139.
- Sadık, Ramin (2024). Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Karadeniz'de Rus-Türk Harbi: Rus Kaynaklarına Göre Trabzon'un İşgali. Gazi Akademik Bakış, Cilt:17, Sayı:34, ss. 127-150.
- Sarıhan, Zeki (2004). Kurtuluş Savaşı Gençliği. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Sarıman, Sadık (2000). Birinci Dünya Savaşı Sırasında İhtiyat Kuvveti Olarak Kurulan Osmanlı Genç Dernekleri. Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 11, ss. 339-501.
- Şahingöz, Mehmet (1997). Lozan Türk Yurdu. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 37, ss. 31-75.
- Taşkesenlioğlu, Yasin (2007). Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum Atatürk Üniversitesi.
- Taşkesenlioğlu, Yasin (2009). Türkiye'de İzcilik Teşkilatı'nın Kuruluşu. H. Ü. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 10, ss. 103-116.
- Tekir, Süleyman (2016). Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Rus İşgal Bölgelerinden Yapılan Göçler. Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 32, ss. 43-65.
- Toprak, Zafer (1985). II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 2, ss. 531-536.
- Usta, Veysel (2011). Trabzon Metropolit Hrisantos'un Paris Konferansı'na Sunduğu Muhıranın Tenkidi.Turkish Studies, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 973-984.
- Yıldızlı, Muhammed Emin (2015). Türkolojiye Hizmet Eden Kurumlar. Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 52, ss. 454-462.
- Yılmaz, Mehmet Serhat (2023). Milli Mücadele Döneminde İnebolu:Gençler Mahfil'inden Türk Ocağı'na. Geçmişten Geleceğe İnebolu Tarih, Arkeoloji, Kültür ve Ekonomisi, Ed. Şerif Demir ve Orçun Nalezen,. Ankara: Berikan Yayınevi, ss. 127-146.